

A pápa képvisellete

I. A pápai képviselet alapjai

A pápai képviselet intézményének teológiai alapja a római pápa egyházkormányzati primátusában keresendő, mely egyetemes pásztori küldetésének velejárója. Ebből fakad született és szuverén joga ahhoz, hogy követeket nevezzen ki és küldjön a különböző vidékeken működő részegyházakhoz, vagy az államokhoz és hatóságokhoz is (362. k.). Eszerint a pápa követeit — éppen az egész világegyházra szóló lelkipásztori feladatára tekintettel — főként magukhoz a részegyházakhoz küldi. Ámde a részegyházak nem pusztán területi vagy közigazgatási egységek, hanem a katolikusoknak olyan közösségei, amelyek legjellemzőbb típusa az egyházmegye (368. k.). Ez pedig nem bármilyen katolikus csoport (egyesület stb.), hanem Isten népének olyan része, mely mint saját pásztorra, egy püspökre van bízva, aki azt a papság közreműködésével lelkiileg gondozza és vezeti (*Christus Dominus* 11, 369. k.).

A pápai képviselet küldetése többnyire nem csupán a részegyházakhoz, hanem az államokhoz és a hatóságokhoz is szól. Magából létének *teológiai* valóságából következik, hogy a katolikus egyház „isteni rendelkezése folytán” erkölcsi személyiséggel van felruházva (113. k. 1. §). Ez az „erkölcsi személy” kifejezés, melyet az egyházra a *Codex Iuris Canonici* használ, arra látszik utalni, hogy a katolikus egyház személyisége nem pusztán a tételes jogból, az emberi elismerésből fakad, hanem megelőzi azt. Az egyház ugyanis olyan szerves és önálló valóság, mely jellegénél fogva alkalmas arra, hogy egységes egészként jogok és kötelességek alanya legyen. Az egyházjog azonban nem csupán a katolikus egyházzal állítja, hogy isteni rendelés folytán erkölcsi személy, hanem az *Apostoli Szentzsékről* is (uo.). Az Apostoli Szentzsék ugyanis a hivatalos egyházi szóhasználatban a katolikus egyház legfőbb hatóságát jelenti, vagyis magát a római pápát. Egyben vonatkozik azoknak a központi hatóságoknak az összességére is, amelyek segítségével a pápa az egyetemes egyház ügyeit intézni szokta (vö. 360—361. k.).

Ennek a teológiai valóságnak megfelelően manapság a *nemzetközi jogi* elmélet és gyakorlat terén az az uralkodó álláspont, hogy az Apostoli Szentzsék a katolikus egyháznak mint szuverén kormányzattal rendelkező, tartós és aktív nemzetközi jogalanynak a megtestesítője. Jogai és kötelességei tehát magának az egyháznak a jogai és kötelességei. Az egyház nemzetközi jogalanyisága pedig teljesen független attól, hogy létezik-e az adott időszakban egyházi állam vagy — mint korunkban — Vatikánvárosi Állam. Ezért ez a jogalanyiság nem az 1871-es olasz garanciatörvényeken, sem pedig a Vatikánvárosi Államot elismerő 1929-es Lateráni Szerződésen alapul, hanem az egyház valóságában gyökerezik. Ebből fakad a Szentzséknek az a joga, hogy szuverén államok módjára saját küldötteivel képviseltesse magát, és államok hozzá küldött követeit fogadja. Az Apostoli Szentzséknek ez a követküldési és követfogadási joga hosszú történelmi folyamat során öltött konkrét alakot.

II. A szentszéki képviselők és a nemzetközi jog

Valahányszor a pápai követ küldetése nem csupán a részegyházakhoz, hanem államokhoz és hatóságokhoz szól, az egyházjog magáévá teszi — különösképpen a követek kiküldése

és visszahívása terén — a nemzetközi jognak a diplomáciai képviselökre vonatkozó szabályait (vö. 362. k.). A diplomáciai jog kodifikációja Napóleon bukása után, az 1815-ös bécsi kongresszuson kezdődött. Fejlődésének jelentős állomása volt a diplomáciai kapcsolatokról szóló 1961-es bécsi egyezmény. Mindezzel összhangban a Szentszék állandó képviselőjét a történelmileg kialakult szóhasználatnak megfelelően *apostoli delegátusnak* nevezzük, ha küldetése kizárólag a helyi egyházhoz szól, s így nem feltétlenül diplomáciai jellegű. Ha államokhoz és kormányokhoz is akkreditálva van, akkor *nuncius* a címe, feltéve, hogy az illető országban joga van arra, hogy ő legyen a diplomáciai testület rangelső tagja (doyenje). Ez általában a régi katolikus hagyományokkal rendelkező országokban szokott előfordulni. Ha a Szentszék diplomáciai képviselőjének erre nincs joga, a *pronuncius* név illeti. Ugyancsak államokhoz és kormányokhoz küldött pápai követ az *internuncius* is. A diplomáciai jog szerint a nuncius és a pronuncius nagykövetszék számára. Az internuncius fokozata *rendkívüli követ és megbatalmazott miniszter*. Előfordul az is, hogy a Szentszéknek valamelyik állandó képviselőjét — többnyire átmenetileg — a követnél alacsonyabb rangú diplomata, ügyvivő vezeti.

A fentiekben felsorolt személyeket (az ügyvivő kivételével) az egyházjog a pápa követeinek (*legátusainak*) nevezi. Feladatuk lényegét abban jelöli meg, hogy magának a pápának a személyét képviselik, tartós jelleggel, a részegyházak felé, vagy egyben államok és hatóságok felé is (363. k. 1. §). Ugyancsak a Szentszék képviselik, de nem minősülnek a szó szaknyelvi értelmében pápai követnek, legátusnak azok, akik pápai kiküldötti vagy megfigyelői minőségben nemzetközi szervezetekhez, értekezletre vagy összejövetelekre kapnak kiküldetést (363. k. 2. §). Ez utóbbi csoportba tartoznak azok a személyek is, akik nemzetközi szervezetek mellett a Szentszék állandó képviselőjét látják el. Amikor az Egyházi Törvénykönyv a pápai követekről szól, csupán a fentebb említett első kategóriába tartozó, vagyis a részegyházakhoz (is) küldetéssel rendelkező, szoros értelemben vett pápai legátusok feladatait és jogait tárgyalja.

Nem említi a *Codex* a pápai követekről szóló fejezetben azokat a bíborosokat, akik a pápa megbízásából öt valamilyen ünnepségen vagy gyűlésen, pl. eucharisztikus kongresszuson képviselik oldalköveti (*Legatus a latere*) minőségben, vagy különleges küldöttként valamilyen lelkipásztori feladatra kaptak eseti megbízást (358. k.). Az ő hatáskörüket mindig az adott pápai megbízó intézkedés határozza meg. Állandó diplomáciai képviselőknak semmiképp nem számítanak. Az alábbiakban felsorolt belső, egyházi jogok és köteleességek sem vonatkoznak rájuk. Azokat az érsekeket pedig, akik történelmi okból a született követ (*Legatus natus*) tiszteletbeli címével rendelkeznek, ezen az alapon semmilyen külön jog nem illeti meg (vö. már 1917-es CIC 270. k.).

III. A pápai követek szerepe az egyházjog szerint

A II. Vatikáni zsinaton elhangzott püspöki kívánságoknak megfelelően a pápai követek küldetésének a helyi főpásztorok saját feladatkörét fokozottan figyelembe vevő, pontosabb körülírása vált szükségessé. Erre az igényre adott választ VI. Pál pápa *Sollicitudo Omnium Ecclesiarum* kezdetű, 1969. június 24-én kiadott *motu proprio*-ja. Ez az okmány olyan jogi szabályokat tartalmaz, melyek később az Egyházi Törvénykönyvbe is bekerültek. Egyszersmind a pápai küldöttek feladatkörének szükségességét, jelentőségét és jellegét teológiaiailag is mértékadóan megalapozza. A péteri tisztség, az egyház alapkövének szerepe (vö. Mt 16, 18), az a Krisztustól kapott péteri küldetés, hogy megerősítse testvéreit (Lk 22, 32), a püspökök és a pápa szoros együttműködésének szükségessége a hit és a krisztusi üdvözítő mű szolgálatában indokolják, hogy a pápa az egyes részegyházakhoz állandó képviselőket küld. E gyakorlatnak különös hangsúlyt látszik adni Krisztus

szeretetének sürgetése, melynek jegyében „az egyház köteles a krisztusi hitet és üdvösséget terjeszteni. Köteles pedig a kifejezett parancs alapján, melyet Péter utódjával, az egyház legfőbb pástorával együtt az apostoloktól örökölt a püspökök testülete, amelynek a papok a munkatársai. Köteles továbbá amiatt az életerő miatt, amelyet testének tagjaiba áraszt ki Krisztus” (*Ad gentes* 5; vö. Ef 4, 16). A püspökök kollegialitásának és az egyház missziós küldetésének zsinati hangsúlyozásából logikusan adódott, hogy a pápai követek feladatának fontossága és belső egyházi jellege előtérbe került.

A pápai követ legfőbb feladata, hogy egyre erősebbé és hatékonyabbá tegye az Apostoli Szentszék és az illető *részegyházak* közötti egységet. Ennek a részegyházakkal kapcsolatos, vagyis az egyház belső életéhez tartozó hivatásának körében a Szentszék követének az egyetemes egyházjog számos konkrét teendőjét is megjelöli (364. k.). Az első ilyen feladat *információs* jellegű. Értésíteni kell az Apostoli Szentszékét mindazokról a körülményekről, amelyek az adott részegyházak életét befolyásolják, valamint a lelkek javát, az egyház működését a maga általánosságában érintő dolgokról. Ennek az információs munkának egy sajátos vonatkozása a püspökök kinevezésével kapcsolatos. A pápai követ tartozik a jelöltek nevének továbbítása vagy javaslása a Szentszék felé, valamint az illető személyekről az információs eljárás lefolytatása (vö. 377—378. k.). Ugyanakkor informálnia, *tanácsait*, de tevékenységével is támogatnia kell az adott területen dolgozó püspököket, természetesen saját illetékességük teljes tiszteletben tartásával. Ám a pápai követnek nem csupán az egyes püspököket kell segítenie, hanem magukat a *püspöki konferenciákat* is. Maguknak a helyi katolikus közösségeknek, de az egyetemes egyházi missziós küldetésnek az érdekében is, tehát nem pusztán politikai szempontból, igyekezniük kell a pápai követeknek előmozdítani azokat az ügyeket, melyek a *békét, a fejlődést és a népek együttműködését segítik elő*. Abból, hogy a Szentszék állandó képviselője a legfőbb egyházi hatóságot jeleníti meg, s hogy a katolikus egyház az ökumenikus és a vallásközi párbeszédben is egységes egészként kell hogy működjék, következik a pápai követ sajátos feladata a *nem katolikus* keresztény közösségekhez és a *nem keresztény* vallásokhoz fűződő kapcsolatok munkálására. Ebben a vonatkozásban is rendkívül fontos a pápai követ és a helyi püspökök szoros együttműködése. Ugyancsak a legfőbb egyházi hatóság hiteles képviselőiből, valamint abból a körülményből, hogy a pápa követe többnyire az adott államhoz is küldetéssel rendelkezik, adódik a szentszéki képviselő sajátos lehetősége és feladata arra, hogy *az állam vezetőinél pártfogolja* mindazt, ami az egyház küldetésével, illetve az Apostoli Szentszék sajátos hivatásával kapcsolatos. Mivel ez a tevékenység az adott területen élő részegyházak szolgálatát is hatékonyan segítheti, érthető, hogy az egyházjog külön is előírja ennek során a helyi püspökökkel való együttműködést. Mindezekben a felsorolt kötelezettségeken kívül a pápai követ belső egyházi munkája számára is kaphat sajátos megbízásokat és felhatalmazásokat.

Mint fentebb említettük, a pápai követek küldetése sokszor nem csupán a részegyházakhoz, hanem egyszersmind az *államokhoz* is szól. Ezekben az esetekben az imént felsoroltakon kívül más sajátos feladataik is vannak (vö. 365. k.). Ilyen elsősorban a Szentszék és az adott állam hatóságai közötti *kapcsolatok előmozdítása*. De ilyen az is, hogy az illetékes állami szervekkel tárgyaljon *az egyház és az állam közti viszonyral* kapcsolatos kérdésekről, különösen pedig a konkordátumok vagy más hasonló megállapodások létrehozásáról, megkötésük után pedig a végrehajtásukról. Mivel ezek a megegyezések különös hangsúllyal érintik az egyházat mint élő egészet, illetve az Apostoli Szentszékét, de hatással lehetnek a részegyházakra is, valamint szükségessé tehetik a részegyházakban meglévő tapasztalatok és pasztorális szempontok előzetes megismerését, ezért a pápai követnek — amennyire ezt a körülmények indokolják — ki kell kérnie az adott terület püspökeinek véleményét és tanácsát, és értesítenie kell őket az ügyek alakulásáról is.

A szentszéki követség *székháza* nem csupán a diplomáciai képviselőknek a nemzetközi jogban biztosított mentességeket élvezi (amennyiben tudniillik a pápai követ küldetése az államhoz is szól), hanem az egyház saját jogrendjében is különleges helyzet illeti meg. Nevezetesen: az épület ki van véve a helyi ordinárius kormányzati hatalma alól, vagyis bizonyos értelemben egyházzogilag területen kívüli. Ez a kivételes helyzet azonban nem vonatkozik a házasságkötésekre. Vagyis a helyi ordinárius jogköre e tekintetben a képviselő épületére is kiterjed. A többi ügyekben viszont a képviselő székhelyén a pápai követ a helyi ordinárius jogkörét gyakorolja. A követség székházában lévő kápolnában végzett liturgikus szertartások során azonban az adott vidéken érvényes szabályok szerint kell eljárni (vö. *Sollicitudo Omnium Ecclesiarum* art. 12, 2).

A pápai követ *személyét* megillető jog, hogy küldetési területe minden templomában végezhet liturgikus szertartásokat, főpapi jelvénnyel is, s ehhez nincs szüksége a helyi főpásztor engedélyére. Mégis az ilyen cselekmények előtt lehetőleg értesítenie kell a helyi ordináriust. A hatályos Egyházi Törvénykönyv ugyan nem tesz említést róluk, de más forrásokból, illetve különleges rendelkezésekből adódnak a pápai követeket illető egyéb felhatalmazások vagy tiszteletbeli előjogok is. Ilyen például az a tény, hogy a pápai követ az összes püspökök és érsekek előtt tiszteletbeli elsőbbséget élvez, de nem előzi meg rangsorban sem a bíborosokat, sem a keleti pátriárkákat.

Összefoglalásképpen elmondható, hogy a pápa követe az egyház eleven egységének szükséges szolgálatát végzi. Személyén keresztül a pápa kerül közvetlenebb kapcsolatba egy adott ország katolikusaival. De a pápai követ nemcsak feljűk képviseli a pápát, hanem a pápát, a Szentszékot, s ezáltal az egyetemes egyházat, benne az illető vidék katolikusait, az üdvösség szolgálatával összefüggő problémáikat is képviseli a földi ország felelősei felé.

KÁNTOR ZSOLT

„Sötétben bontunk szárnyakat”

A Beszédet is leveszed, mint egy könnyű kendőt,
velem boldog beszédőtől megszabadult szád.
Az alkonyati nád kék s a szél hálószerű.
Mégfogod csuklómat és elsírod magád.
Minden érintéstől szabadulni akarsz.
Kicsit föloldod belső sötétemet.
Mintha fekete lenne a fű. Hajadba keveredik.
Elsüllyedünk a májusi tájban, mint a bűnben.
Tied a platánok gordonka-hangja éjjel.